

BASINDA DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ 19 MAYIS GENÇLİK VE SPOR BAYRAMI KUTLAMALARI*

Saniye ÇETİNKAYA**

Doğan DUMAN***

Öz

Atatürk'ün milli mücadeleyi başlatmak amacıyla Samsun'a ayak bastığı gün olan 19 Mayıs, günümüzde "Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı" adı ile ulusal bir bayram olarak kutlanmaktadır. Bu isimle kutlanmadan önce ise uzun bir süre "İdman Bayramı", "Jimnastik Şenlikleri", "Gazi Günü" ve "Atatürk Günü" gibi değişik adlarla kutlanmıştır. Bu kutlamalar, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın temelini oluşturmuştur. 19 Mayıs, ulusal düzeyde ilk kez 1935 yılında kutlanmıştır. 1930'lar Avrupa'sında bazı ülkelerde aşırı milliyetçiliğin yükselen bir değere dönüşmesi, Türkiye'yi de etkilemiş, ulusal bayramlar daha büyük coşkuyla kutlanmaya başlamıştır. Bu süreçte 19 Mayıs kutlamaları da 20 Haziran 1938 tarihinde çıkarılan bir kanunla resmi bayrama dönüştürülmüş ve milli bayramlar arasına girmiştir.

Tek parti döneminde coşkuyla kutlanan bu bayram, Demokrat Parti iktidarının ilk yıllarında da benzer şekilde kutlanmaya devam etmiştir. Fakat DP'nin son yıllarında yaşanmaya başlayan ekonomik sıkıntılar, siyasal ve toplumsal huzursuzluğun artmasına yol açmıştır. Yaşananlar 19 Mayıs kutlamalarına da yansımış, her geçen yıl daha da özensiz hazırlanan bayram programları ile eski bayram coşkusu yitirmeye başlanmıştır. Araştırmada Demokrat Parti dönemindeki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarının basındaki yansımaları değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: 19 Mayıs kutlamaları, Demokrat Parti, Basın.

* Bu araştırma Saniye Tur tarafından Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde hazırlanan "1930-1960 Döneminde 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Kutlamaları" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak ve geliştirilerek hazırlanmıştır.

** Uzman Öğretmen, Abidehatun Ortaokulu, Merzifon/Amasya, (saniye_tur@hotmail.com), (<https://orcid.org/0000-0002-8845-9013>).

*** Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Buca/İzmir, (dogan.duman@deu.edu.tr), (<https://orcid.org/0000-0002-4662-9942>).

MAY 19th YOUTH AND SPORTS DAY'S CELEBRATIONS IN DEMOCRATIC PARTY PERIOD ON THE PRESS

Abstract

May 19th, the day is when Atatürk set food on Samsun in order to commence national struggle, has been celebrating as a national holiday which is called as "May 19th Commemoration of Atatürk Youth and Sports Day" nowadays. Beforehand celebrating by calling this name, this national holiday celebrated different names such as "Gymnast Festival", "Gymnastics Conviviality", "Ghazi Day" and "Atatürk Day" quite while. Those celebrations has underlied May 19th Youth and Sports Day. Transforming fanatical patriotism into ascending values in some European countries of the nineteen thirties has also effected Turkey then National Holidays were started to celebrated more zestily. Within this period Celebrations of May 19th was converted into official holiday by a law which was enacted on 20 June 1930 and then was accepted as national holidays.

This Holiday which was celebrated enthusiastically during Single-party system's period, also kept going on celebrating in Democratical Party period in similar vein. However the economical shortages which started to occure in last years of the DP (i.e. Democratical Party) led to mount political and social unrestes. Incidentes that went through, reflected even the celebrations of May 19th, after that previous zests of holiday atmosphere have been started to lose because of holiday programmes which have been prepared imprecisely in every passing year. In this study, implications of celebrating May19th Youth and Sports Day in the period of Democratical Party on the press will be evaluated.

Keywords: The Celebrations of May 19th, Democratical Party, Press.

Giriş

Toplumların farklı amaçlar için gerçekleştirdikleri anma, kutlama, bayram, tapınma gibi çeşitli etkinlikler binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Bu etkinlikler ise tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan gelişmelere ve siyasal iktidarların kurumsallaşması gibi faktörlere bağlı olarak değişmiştir. Bu tür etkinlikler ulus-devlet anlayışının ortaya çıkışına kadar daha çok dini bir içeriğe sahipken, modern çağlarla birlikte din dışı bir anlam kazanmaya başlamıştır. Fransız Devrimi ile birlikte gelişen milliyetçilik ve buna bağlı olarak oluşan milli devletlerle birlikte, mevcut etkinliklere bir de milli bayramlar eklenmiştir. Milli bayramlar zamanla, milliyetçiliği sembolize eden bayrak, milli kahramanlar, milli marşlar gibi etkili unsurlardan birine dönüşmüştür. Bu tür bayramlar, kutlamaların yapıldığı toplumdaki milli devletin kuruluşu öncesindeki mücadeleler, zaferler ve kazanımları ile kuruluş aşamasındaki mücadeleleri simgeleyen öğeler üzerinde kurgulanmıştır. Dolayısıyla milli bayramlar öncelikle genç kuşakların, genel anlamda ise toplumun bütünüdür.

geçmiş ile övünmesini, ve milli devletini sonsuza kadar var edecek, yeni nesillerin yetişmesini sağlayabilmek için her yıl geniş katılımlı olarak yapılan etkinlikleri içermektedir.¹

Tarihsel süreç içerisinde toplumlar, önem verdikleri herhangi bir olayı yıldönümlerinde çeşitli etkinliklerle hatırlayıp kutlamaya özen göstermişlerdir. Bu tür günler zamanla, o toplumların bütün fertleri tarafından benimsenen ve kutlanan ortak faaliyetlere dönüşmüştür. Türk toplumlarında da bu tür kutlama ve anma faaliyetleri, diğer toplumlarda olduğu gibi dini veya milli bir inanıştan, toplumun ortak yaşantılarından ve geleneklerinden doğmuştur. Türklerde bu ortak kutlama günlerini ifade eden genel kavram bugün için bayram kavramı ile ifade bulunmaktadır.² Türklerde bayram kavramının ne zamandan beri kullanıldığı ise kesin olarak bilinmemektedir. Bazı yaklaşımlara göre bayram kavramı ilk defa Kaşgarlı Mahmut'un XI. yüzyılda yazdığı "Divar" da görülmektedir. Kaşgarlı, kelimenin aslının "bedhrem" olduğunu, bu kelimeyi Oğuzların "beyrem" şekline çevirdiklerini belirtir. Yine Kaşgarlı'ya göre, "bayram eğlenme, gülme ve sevinme günüdür".³

Bayramlar, eski çağlardan beri, önemli doğa olaylarına ve toplumlar tarafından önemsenen çeşitli konulara ilişkin olarak kutlanmıştır. Örneğin, doğanın uyanışını sembolize eden ilkbahar, ilk tohumların toprağa atılması, ilk ürünlerin toplanması, hasat ve bağbozumu gibi tarımsal faaliyetler bir bayram havasında kutlanırken, aynı zamanda kazanılan önemli bir askeri başarı ve bu başarının yıldönümü, ya da hükümdar ailesinde meydana gelen evlenme ve doğum gibi olaylar da "bayram" olarak kabul edilebilmiştir.⁴ Görüldüğü gibi toplumların bütününe ilgilendiren olaylar çok eski zamanlardan beri "bayram" olarak tanımlanmıştır.

Türk tarihinde milli bayram kavramı gerçek anlamını Türkiye Cumhuriyeti'nde bulmakla birlikte ilk kez Osmanlı Devleti döneminde ortaya çıkmıştır. Aslında "milli bayram", "milli gün" gibi kavramlar Batı temelli kavramlardır. Türk toplumunda yaygın biçimde kullanılması ise II. Meşrutiyet dönemine rastlamaktadır. Osmanlı siyasi yaşamında Türkçülük akımının etkili olduğu bu dönemde, toplumda milli duygu ve heyecanı yaratacağı düşünülen milli bayram olgusu da doğal olarak güç kazanmıştır.⁵ Osmanlı milletini bir arada tutacak ortak bir değer oluşturma çabalarının sonucu olarak ortaya çıkan milli bayram kavramı çerçevesinde ilk önce Osmanlı Devleti'nin kuruluş gününün milli bayram olarak kutlanması meclise teklif edilmiş fakat II. Meşrutiyet'in ilanı

1 Bengü Salman Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Kutlanan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2012, ss.1-7.

2 Bolat, *a.g.e.*, s.11.

3 Salim Koca, "Eski Türklerde Bayram ve Festivaller", *Türkler*, Cilt:3, Bölüm:16, Ankara, 2002, s.1.

4 Hikmet Demirci, *Türk Kültüründe Bayram Anlayışı ve Türk Dünyasında Bayramlar*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2008, s.1.

5 Yasemin Doğaner, "Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları", *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 9, Şubat 2007, s.119.

olan, 23 Temmuz gününün resmi bayram olarak kutlanması kabul edilmiştir.⁶ Bunun dışında, Osmanlı Devleti'nde resmi olmamakla birlikte, devletin kuruluş günü olarak kutlanan "İstiklal-i Osmanî Günü", ilk kez 2 Mayıs 1916 tarihinde kutlandığı anlaşılan "Çocuklar Bayramı", "İdman Bayramı" da kutlanan diğer milli bayramlar olarak kabul edilebilir.⁷

Törensel simge ve semboller özelde okul çağındaki çocuklarda, genelde ise yetişkin bireylerde ulusal bilinci oluşturmak ve geliştirmek amacıyla ulus-devleti inşa sürecinde birçok farklı coğrafyada yaygın biçimde kullanılmıştır. Bu törensel simge ve sembollerin; bayrak, ant, marş, anıt vb. unsurlarla birlikte, ulusal bayramlar aracılığı ile de yansıtıldığı görülmektedir.⁸ Yine bu süreçte toplumsal hafızayı canlı tutmak için de ulusal kimliğin birleştirici misyonuna vurgular yapan törenlerle bu bilinç, kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda Türkiye'de ulusal bilinci ve kimliği sürekli olarak canlı tutmayı amaçlayan pek çok tören ve ritüeller bulunmaktadır. Bunlar, tekrardan toplumsal hafızayı yenilemek ve kolektif belleği pekiştirmek adına önemlidir.⁹ Yurt çapında resmi kurumların tatil edilmesiyle kutlanan bir dizi milli bayram vardır. Bunlar; Cumhuriyet Bayramı, Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ve Zafer Bayramı¹⁰ şeklinde sıralanabilir.

1. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın Tarihsel Arka Planı

Milli mücadelenin başarıya ulaşmasından sonra, ulus-devlet olarak kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nde kutlanan çeşitli bayramlar ve özel günler, bağımsızlık sürecinde verilen mücadeleyi ve yeni bir kimlikle kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşanan değişim sürecini simgeleyen olaylardan esinlenilerek oluşturulmuştur. Nitekim kutlanmak veya anılmak üzere kabul edilen bayramlar ve özel günlerin özünde vurgulanan mesajlara bakıldığında, bunların bağımsızlık, milli egemenlik, çağdaşlık, millet ve devlet sevgisi ile devlete bağlılık gibi kavramları içerdiği görülmektedir.¹¹ Bununla birlikte, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın çıkış noktasını Meşrutiyet yıllarındaki "İdman Bayramı"na kadar geriye götürmek mümkündür. 1916 yılında Mayıs ayının ikinci haftası içinde İstanbul'da, ilk kez yapılan bir jimnastik gösterisi,

6 Hasan Akbayrak, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Milli Bayramlar", *Tarih ve Toplum*, Cilt: 8, Sayı: 43, Temmuz 1987, s.31.

7 Hakan Uzun, "Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk'ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Dönemi'nde Kutlanışı", *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt: 6, Sayı: 24, Kış 2010, s.110.

8 Sembollerin Cumhuriyet'in ilk yıllarında ders kitaplarındaki kullanımına ilişkin bkz. Burcu Sel, M. Akif Sözer, "Cumhuriyet Dönemi (1928-1948) Yurt Bilgisi Ders Kitaplarında Çocukluğun Politik Yapılanmasına İlişkin Bir Araştırma", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33 (2), s.311.

9 İslam Can "Türk Ulusal Kimliğinin İnşasında Milli Eğitim İdeolojisinin Rolü", *Sosyoloji Divanı*, Ocak-Haziran 2013, s.144.

10 Arzu Öztürkmen, "Milli Bayramlar: Şekli ve Hatırası-I", *Toplumsal Tarih*, Cilt: 5, Sayı: 28, Nisan 1996, s.29.

11 Uzun, a.g.m., s.110.

1938’de resmi bayrama dönüştürülen 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nın temelini oluşturmaktadır. Ayrıca ilk olarak 1926’da Cumhuriyet’in üçüncü yılında Samsun halkı tarafından düzenlenmeye başlanan “Gazi Günü” törenleri¹² de bu bayramın tarihsel kökeninde önemli bir yer tutmaktadır. Atatürk’ün 19 Mayıs’ta Samsun’a çıkışını anmak adına kutlanan “Gazi Günü”, sonraki yıllarda da kutlanmaya devam edilmiş fakat bu törenler yerel düzeyde kalmıştır.¹³

19 Mayıs’ın ulusal bir bayram olarak kabul edilmesinde Samsun halkı tarafından 1926’dan beri “Gazi Günü” olarak kutlanması yanında, Beşiktaş Jimnastik Kulübü, Türk Spor Kurumu ve Cumhuriyet Halk Partisi’nin de önemli etkisi olmuştur. Bu konuda ilk girişim Beşiktaş Jimnastik Kulübü’nden (BJK) gelmiştir.¹⁴ BJK, 1935 yılı Mayıs ayı içinde Atatürk’e karşı hissedilen sevgi ve saygıyı gösterebilmek için bir “Atatürk Spor Günü” düzenlemeye karar vermiş, bu düşünce ise Fenerbahçe ve Galatasaray kulüpleri tarafından kabul edilmiştir. Alınan karar sonrasında üç kulüp 24 Mayıs 1935’te Fenerbahçe stadında günün anısına gösteri maçı yapmışlardır.¹⁵ Bir yıl sonra ise Atatürk Günü’nün her yıl düzenlenmesini isteyen BJK, kulüp yöneticilerinden Ahmet Fetgeri Bey aracılığı ile konuyu Nisan 1936’da Ankara’da toplanmış olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’nın (TİCİ) 8. Spor Kongresi’nde dile getirmiştir. Ahmet Fetgeri Bey, Atatürk Günü’nün tüm Türk gençliğine mal edilmesi için “19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı” adı ile her yıl yapılmasını teklif etmiş ve bu teklif kongre üyelerince de kabul edilmiştir. Kongrenin bu önerisi CHP’nin 19 Mayıs gününü bayram olarak kabul etmesine yol açan bir gelişme olmuştur. CHP’nin bu kararı almasında şüphesiz ki partinin bayram kutlamalarını o yıllarda bir propaganda aracı olarak kullanmasının da payı vardı.¹⁶ Maarif Vekâleti’nin, 2 Mayıs 1936 tarihinde aldığı bir kararla idman şenliklerinin yurdun dört bir tarafında, Atatürk’ün Samsun’a ayak bastığı tarihin yıldönümünde yapılmasına karar vermesi de 19 Mayıs’ın ulusal bayrama dönüşmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Maarif Vekâleti’nin aldığı karardan bir gün sonra ise İstanbul gazeteleri, 10 Mayıs Pazar günü yapılması kararlaştırılmış olan 9. Jimnastik Şenliklerinin, 19 Mayıs’ta gerçekleştirileceğini duyurmuştur.¹⁷

12 Bu konuya ilişkin detaylı bir araştırma için bkz.: Dursun Ali Akbulut, “Samsun’un Gazi Günü Ya da 19 Mayıs Bayramı”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: XI, Sayı: 33, Kasım 1995, ss.771-779.

13 Süleyman İnan, “19 Mayıs Gününün Bayramlaşması”, *Bilgi ve Bellek*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Türk Devrim Tarihi Çalışmaları Dergisi, 2, (3), s.45-46.

14 Hakan Uzun ise 19 Mayıs kutlamalarına ilişkin yaptığı bir çalışmada bu konudaki ilk teklifin 1937-1938 futbol sezonunda şampiyon olmuş, İstanbul Amatör Ligi futbol takımlarından biri olan “Güneş (Ateş Güneş) Kulübü”nden geldiğini belirtmektedir. Bkz. Hakan Uzun, “Millletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk’ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Dönemi’nde Kutlanması”, *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt: 6, Sayı: 24, Kış 2010, s. 111.

15 İnan. *a.g.m.*, s.47.

16 İnan. *a.g.m.*, s.47-48.

17 Demo Ahmet Aslan, *Cumhuriyet’in Törensel Meşruiyeti: Ulus Devlet İnşa Sürecinde Millî Bayramlar (1923-1938)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2011, s.95.

1935 yılından itibaren tüm yurttaki kutlanmasına rağmen “19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı”, 1938 yılına kadar resmi bir bayram statüsünde olmamış, Atatürk’ün ölümünden yaklaşık beş ay önce resmi bayram olarak kabul edilmiştir. TBMM, 20 Haziran 1938 tarihinde Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkındaki Kanun’un 2. maddesine bir fıkra ekleyerek, “19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı”nı genel tatil günleri arasına almıştır. Böylece Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren Mayıs ayının üçüncü Cuma günü kutlanmakta olan “İdman Bayramı” kaldırılarak 19 Mayıs günü, “Gençlik ve Spor Bayramı” olarak ilan edilmiştir. Kanunun kabulünden sonra bayram törenlerinin nasıl ve ne şekilde yapılacağını belirlemek ve kutlamalarda birliktelik sağlanmak amacıyla “19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı Hakkında Talimatname” hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur.¹⁸ Bu süreçte dikkat çeken bir nokta ise 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nın 1935’ten itibaren ulusal düzeyde kutlanmasına ve Atatürk ile bütünleştirilmesine rağmen, Atatürk’ün 1938 yılına kadar yapılan kutlama programlarının hiçbirine katılmamış olmasıdır. Atatürk, törenler sırasında kendisine çekilen telgraflara karşılık vermekle yetinmiş ve ilk kez 1938 yılı kutlamalarına katılmıştır. Bu katılım aynı zamanda onun ulusal düzeyde doğrudan katıldığı son bayram olmuştur.¹⁹ Çünkü hastalığının ilerlemesi nedeniyle daha sonra herhangi bir bayram kutlamasına katılmamıştır. 19 Mayıs’ın resmi bayram olarak kutlanması ise ilk kez 1939 yılında gerçekleşmiştir.

Cumhuriyetin kuruluşundan II. Dünya Savaşı sonlarına kadar kutlanan bayramların bir ölçüde “aşırı ulusçu söylem” ve “militarist öğeler” barındırdığını söylemek mümkündür.²⁰ Fakat bu dönemde II. Dünya Savaşı’na gidişi hızlandıran Almanya ve İtalya gibi ülkelerde aşırı sağ partilerin iktidarda bulunduğunu²¹ ve Türkiye’nin de bir ölçüde bu ülkelerin etkisinde kaldığını unutmamak gerekir.

18 Turgut İleri, “Amasya’da İlk 19 Mayıs Bayramı Kutlamaları”, *Turkish Studies*, Volume 13/16, Summer 2018, s.118.

19 Uzun, *a.g.m.*, s.124.

20 Örneğin 29 Haziran 1938’de kabul edilen Beden Terbiyesi Kanunu’nun müzakeresinden önce Şükrü Kaya’nın yaptığı konuşma bu açıdan önemlidir: “Her rejim kendine layık bir vatandaş tipi bulmuştur. (...) Bizim Atatürk rejiminin (...) adamı güzel vücutlu, sağlam düşünceli, cesur, vakur, hakkını ve fikrini her yerde müdafaa eder, neşeli ve ciddi olmaktan ibarettir. Bizim aradığımız budur” Aktaran Demo, *a.g.t.*, s.108. Akşin’e göre ise, erken Cumhuriyet rejimi totaliter (bütüncül) değildi; fakat Gençlik ve Spor Bayramı’nda olduğu gibi, kimi örneklerde faşist düzenlerin esintilerini taşıyordu. Aktaran Demo, *a.g.t.*, s.108.

21 Nuraydın Arıkan, “Eski Türkiye ve Milli Bayramlar”, *mekam.org/mekam/eski-turkiye-ve-milli-bayramlar*, (Son erişim tarihi: 8 Ocak 2019). Demo’ya göre “Türkiye’de -kültürcü paradigmanın etkisi altındaki resmi milliyetçi söylem, bu dönemde Avrupa’yı saran- ırkçı paradigmanın etkisi altına girdiği için spora ilişkin söylem de doğal olarak bu paradigmanın etkisi altında şekilleniyordu.” Demo, *a.g.t.*, s. 97.

2. Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve İktidara Gelişi

İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1945'de yaptığı konuşmada, "Memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir"²² ifadesini kullanması çok partili yaşama yeniden geçileceğinin işaretiydi. Nitekim aynı yıl içinde 1945 Temmuz'unda Nuri Demirağ tarafından Milli Kalkınma Partisi'nin kurulma sürecinin başlatılmasıyla Türkiye çok partili siyasi yaşama yeniden geçmiştir.²³ 7 Ocak 1946 yılında DP'nin kurulması ise Türk siyasal yaşamını derinden etkilemiştir. DP'nin kuruluşu başlangıçta CHP tarafından memnuniyetle karşılanırsa da yeni partinin geniş toplumsal kesimler tarafından ilgi ile karşılanması ve hızlı bir şekilde örgütlenmeye gitmesi karşısında iktidar, DP'yi hazırlıksız yakalamak amacıyla Temmuz 1947'de yapılması gereken seçimleri Temmuz 1946'ya almıştır.²⁴

21 Temmuz 1946'da açık oy-gizli sayımla yapılan ve Cumhuriyet tarihinin ilk şaibeli seçimi olarak kabul edilebilecek genel seçimleri CHP kazanmıştır. O dönemdeki hakim anlayışa göre de seçimler dürüst olmamıştı. Bu durum sonraki yılları da etkileyecek olan olumsuz bir siyasal mirasın tohumlarını ekmiştir.²⁵

1946 seçimlerinden sonra DP, meşruiyet sınırları içerisinde kalarak sert bir muhalefet başlamıştır. Gerek halkla doğrudan temaslarında ve gerekse de 7 Ocak 1947 yılında toplanmış ilk kongresinde, özgürlükler ve demokrasi söylemini öne çıkararak CHP'ye ciddi eleştiriler yönelmiştir.²⁶ DP, Ocak 1947'de yapılan bu kongrede "Hürriyet Misakı" adı ile bir bildirge yayınlamış ve bu bildirgede bazı konulardaki taleplerinin kabul edilmemesi durumunda milletvekillerinin TBMM'den ayrılacağını belirtmiştir. Bu taleplerden öne çıkanlar şu şekilde özetlenebilirdi; Anayasa'ya aykırı yasaların tekrar düzenlenmesi, dürüst ve adil yeni bir seçim yasasının çıkarılması, cumhurbaşkanlığı ile parti başkanlığının aynı kişide bulunmaması. Fakat DP'nin bu talepleri Recep Peker başkanlığındaki CHP hükümeti tarafından ağır biçimde eleştirilerek reddedilmiş, DP'nin TBMM'yi terk etme tehdidi ise "komünist taktiği" olarak nitelendirilmiştir. Bu durum üzerine siyasal ortamın gerilmesinin emeklemekte olan demokratik sisteme zarar vereceğini gören Cumhurbaşkanı İnönü devreye girmiş, Başbakan Recep Peker ve Celal Bayar ile yaptığı birkaç görüşmeden sonra iki tarafı da uzlaştıracak nitelikteki 12 Temmuz Beyannamesi'ni yayınlamıştır. Bu durum siyasal gerginliği bir süreliğine azaltmıştır.²⁷

22 Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1995, s.401.

23 Milli Kalkınma Partisi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Ercan Haytoğlu, *Milli Kalkınma Partisi ve Siyasi Hayatı*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir 1990.

24 Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s.308.

25 Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, (Çev.: Ahmet Fethi), Hil Yayınları, İstanbul, 1992, s.34.

26 Bolat, a.g.e., s. 277.

27 Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 22. Basım, İstanbul, 2017, s.245.

CHP, 1947 yılındaki kurultayında aldığı kararlarla DP programına daha çok yakınlaşmıştır. Özellikle serbest girişimi savunması ve DP'nin çok sert biçimde muhalefet ettiği Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun 17. maddesini geri çekmesi, okullarda din eğitime yeniden izin vermesi ve DP'nin komünist düşüncenin yeşerdiği yer olarak nitelendirdiği Köy Enstitüleri'nde reform yapmaya karar vermesi bu yakınlaşmanın somut örnekleriydi. CHP'deki bu değişim muhalefetin eleştiri gerekçelerinin gücünü azaltmış ve DP'nin iktidara yönelik sertlik politikasını bir süreliğine de olsa durdurmuştur. Bu durum DP içinde ciddi sıkıntılara neden olmuş, parti üst yönetimini iktidara karşı fazlasıyla ılımlı bulan bir grup milletvekili istifa edip genelkurmay eski başkanı Fevzi Çakmak'ın liderliğinde 19 Temmuz 1948'de Millet Partisi'ni kurmuşlardır. 1949 yılına gelindiğinde CHP ve DP arasında ciddi gerilim nedeni olabilecek tek konu olarak yalnızca seçim yasası kalmıştı. Muhalefet daha önce de bu yasanın değişmesi için girişimde bulunmuş, CHP'nin bu girişime olumlu yaklaşmaması nedeniyle de 1948 yılındaki ara seçimleri boykot etmişti. DP, seçim yasasının tamamıyla özgür ve adil seçimleri garanti edecek biçimde değiştirilmemesi durumunda 1950 seçimlerini de boykot edeceğini belirtince, Şubat 1950'de bir uzlaşmaya varılmış ve seçim yasası değiştirilmiştir.²⁸

14 Mayıs 1950'de yapılan milletvekili genel seçimleri sonucunda ise DP oyların %53,3'ünü alarak iktidar olmuştur. CHP %39,9 oy almasına rağmen 27 yıllık iktidarını kaybetmiştir. Bundan sonra 27 Mayıs 1960 askeri darbe ile son bulacak olan on yıllık DP'nin iktidar dönemi başlamıştır.

3. Demokrat Parti Dönemi

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Kutlamaları

14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra Celal Bayar TBMM tarafından cumhurbaşkanı seçilmiş ve DP genel başkanlığından istifa etmiştir. Adnan Menderes ise DP Genel Başkanı seçilmiş ve başbakanlık görevini üstlenmiştir. Partinin kurucularından ve önde gelen isimlerinden olan Refik Koraltan TBMM Başkanı seçilmiş, Fuat Köprülü ise Dışişleri Bakanlığı'na getirilmiştir. Muhalefetteyken grev hakkını bile içeren demokratikleşme vaadinde bulunan DP, iktidara geldikten kısa bir süre sonra bu vaatleri bir tarafa bırakmıştır. İktisadi kalkınma DP'nin önceliği olmuştur. Dönemin dünya ve ülke koşullarının buna uygun olması ise DP'nin işini kolaylaştırmıştır. 1950'de patlak veren Kore Savaşı nedeniyle dünyada bazı hammaddelerin ve tarımsal ürünlerin fiyatları artmıştı. Bu süreçte hükümetin yeni alanları tarıma açması ve Türkiye'deki traktör ve diğer tarım araçlarının sayısını artırarak modern tarımı yaygınlaştırması tarımsal üretimi de çok olumlu etkilemiştir.²⁹ Bu ürünlerin yüksek fiyatlarla ihracı ise köylünün ekonomik olarak rahatlamasını sağlamıştır.

²⁸ Zürcher, *a.g.e.*, s.311-312.

²⁹ Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, (Çev.: Yavuz Alogan), Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995, s.164-165.

Tarımsal alanda izlenen akılcı ve başarılı politikalar dışında DP, ekonomiyi canlandırmak amacıyla birçok farklı alanda yatırımlarda bulunmuş ve Türkiye'yi adeta bir şantiyeye dönüştürmüştür. Başarıya ulaşan bu yatırımlar, ülke ekonomisine canlılık getirmiştir. Gerçekleştirilen yatırımlar ve izlenen ekonomi politikası genel anlamda halkı, özellikle de çiftçiyi, köylüyü mutlu etmiştir.³⁰ DP'nin ekonomideki başarısı 1954 seçimlerine yansımıştır. 2 Mayıs 1954'de yapılan seçimlerde DP oyların %57'sini, CHP ise %36'sını almıştır.

1955'den sonra ekonomide yaşanan sıkıntılara rağmen 1957 seçimlerini de DP kazanmıştır. Fakat elde edilen bu başarıya rağmen iktidara olan halk desteği ilk defa yüzde ellinin altına düşmüştür. DP oyların %48'ini alırken CHP ise oyların %41'ini almıştır. DP siyasal açıdan güç kaybettikçe demokrasiden uzaklaşmaya başlamış ve şiddetli bir baskı dönemi başlatmıştır. Süreç içerisinde kendisine karşı güçlenen muhalefeti susturmak amacıyla hukuk devleti ilkeleri ile bağdaşmayacak uygulamalara başvurmuştur. 18 Nisan 1960'da kurulan Tahkikat Komisyonu bu uygulamaların en çok bilinenidir. Bağımsız yargının bazı görevlerini de üstlenen bu komisyona karşı muhalefet çok sert tepki göstermiştir. İktidar ile muhalefet arasındaki gerginlik topluma da yansımıştır. Özellikle üniversite gençliğinin öncülüğünde ülke içinde çeşitli olaylar meydana gelmeye başlamıştır.³¹ Gerilimin tırmanması 27 Mayıs 1960'da ordunun yönetime el koymasıyla sonuçlanmıştır. "En kısa zamanda adil ve serbest seçimlere giderek... Memlekette kurulan demokrasinin devam etmesi gayesi..."³² ile yönetime el koyan ordu, 1950-1960 yılları arasında devam eden DP dönemini sona erdirmiştir.

DP döneminde yaşanan iç ve dış gelişmeler 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarına da yansımıştır.

3.a. 1950-1954 Yılları Arası

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Kutlamaları

DP iktidarının ilk yıllarındaki 19 Mayıs kutlamalarının önceki dönemlerden çok da farklı olmadığı söylenebilir. 14 Mayıs tarihindeki seçim ve iktidarın değişimi nedeniyle 27 Mayıs tarihine ertelenen 1950 yılındaki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı törenlerine önceki yıllardaki kutlamalardan farklı olarak Deniz Koleji, Deniz Harp Okulu ile askeri liselerin de katılması kararlaştırılmıştır.³³

30 1950'den sonra tarımsal üretimde hızlanan makineleşme Türkiye'nin bir tahıl ihracatçısı durumuna gelmesini sağlamıştır. 1950-1954 arasında Türkiye'nin yılda % 13'lük gibi çok yüksek bir ekonomik büyüme yaşamasında tarımın etkisi oldukça fazladır. Bkz. Serdar Turgut, *Demokrat Parti Döneminde Türkiye Ekonomisi (Ekonomik Kalkınma Süreçleri Üzerine Bir Deneme)*, Ankara, 1991, s.189.

31 Doğan Duman, "27 Mayıs Hükümet Darbesi ve Dönemi Akademisyenlerinin Darbe Karşısındaki Tutumları", *The Journal of Academic Social Science Studies*, Sayı: 73, Kış 2018, s.303-304.

32 Ümit Özdağ, *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, Boyut Kitapları, İstanbul, 2004, s.245.

33 *Cumhuriyet*, 4 Mayıs 1950.

1950 yılında İstanbul'da düzenlenecek olan 19 Mayıs törenlerinin İnönü ve Fenerbahçe Stadyumlarında yapılması planlanmıştır. Törene sivil ve askeri liselerle, Beden Terbiyesi Teşkilatı'na bağlı kulüplerin sporcularının katılacağı belirtilmiştir.³⁴ İstanbul'daki bayram programının son provasının 17 Mayıs'ta yapılacağı, törene velilerin, öğretmenlerin ve halkın davet edileceği, asıl törenlere ise her iki stadyumda da sadece liseli öğrencilerin katılacağı, ortaokul öğrencilerinin hareketlerini kendi okullarında yapacakları ifade edilmiştir.³⁵ İstanbul'da 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı için provalar günler öncesinden yapılmaya başlanmıştır.

Ulus gazetesi 5 Mayıs'ta "sınır toprağı"nın Kars'tan yola çıkarıldığını duyururken³⁶, Cumhuriyet gazetesi ise bir değerlendirme yazısında "sınır toprağı"nın taşınması amacıyla yapılan "Gençlik ve Bayrak Koşusu"nun eski heyecanını kaybettiğinden bahsetmiştir. Yıllardan beri sınır toprağının "temiz kıyafetli" atletler tarafından koşarak taşınmasına, atletlerin davul ve zurnalarla karşılanıp, uğurlanmasına vurgu yapıldıktan sonra bu geleneğin değişmesinden duyulan rahatsızlık dile getirilmiştir. Çünkü artık "sınır toprağı" çok az sayıda bisikletçinin katılımıyla taşınmaktaydı. Bu yazıda halkın Gençlik ve Bayrak Koşusu'nun başladığından haberdar bile edilmemesinden şikayet edilmiş, bu durumun ise "milli heyecanın" yavaş yavaş yok olmasına neden olabileceğine dikkat çekilmiştir.³⁷

İktidarın değişmesine yol açan 14 Mayıs seçimlerinden sonra yayınlanan bazı gazeteler ise "19 Mayıs Bayramı merasimi tehir edildi." ortak manşetini kullanarak, 1950 yılındaki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarının seçim haftasına ve dokuzuncu TBMM'nin açılışına denk gelmesi nedeniyle her zamanki tarihte yapılması gereken törenlerin ve jimnastik hareketlerinin meclisin açılışını takip eden günlere ertelendiği bildirmişlerdir.³⁸ Gazeteler daha sonraki günlerde ise 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı dolayısıyla yapılması gereken törenlerin, yeni meclisin toplanmasından bir hafta sonra yapılacağını ve yurdun çeşitli yerlerinden getirilecek olan sınır topraklarının yeni cumhurbaşkanına sunulacağını ifade etmişlerdir.³⁹ Yukarıda da belirtildiği gibi ülke içinde meydana gelen gelişmeler 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarını etkilemiştir. 1950 yılındaki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, gününde kutlanamamakla birlikte yasa gereği bayram günü okullar, resmi ve özel kurumlar tatil edilmiştir.⁴⁰

Gecikmeli olarak 27 Mayıs tarihinde Ankara'da coşkuyla kutlanan törenlerde, gençler tarafından Atatürk'ün mezarına konmak üzere getirilen

34 *Yeni İstanbul*, 14 Mayıs 1950.

35 *Cumhuriyet*, 9 Mayıs 1950.

36 *Ulus*, 5 Mayıs 1950.

37 *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1950.

38 *Zafer*, *Yeni Sabah*, 17 Mayıs 1950.

39 *Yeni İstanbul*, *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 1950.

40 *Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1950.

sınır topraklarını ve bayrağı, Cumhurbaşkanı Celal Bayar “heyecanla ve gözleri yaşararak”⁴¹ teslim almıştır. Bayar, emanetleri teslim alırken gençlere şu sözlerle seslenmiştir: “Atatürk bize, inandığı ve güvendiği milletle beraber çalışarak kurtardığı bir vatan teslim eylemişti. Milli hakimiyetin temelini atmış, cumhuriyetin banisi olmuştu ve nihayet bunların korunmasını siz aziz gençlere emanet etmişti. Unutmayınız vatanın istikbali refah ve saadetinin temini sırası bir gün size gelecektir.”⁴²

1951 yılındaki bayram kutlama hazırlıklarına da daha önceki yıllarda olduğu gibi Mayıs ayının ilk günlerinde başlanmıştır. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı dolayısıyla Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın gençlere yönelik bir konuşma yapacağı duyurulmuştur.⁴³ Bu durum Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın, Milli Şef İsmet İnönü’nü döneminde başlatılan geleneği devam ettirmeye çalıştığını göstermektedir. 1951 yılındaki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı törenlerinin İstanbul’da İnönü ve Fener Statlarında yapılacağı bildirilmiştir.⁴⁴

1951 yılında Ankara’da düzenlenecek olan tören programının Atatürk ve İnönü döneminden farklı olmadığı görülmektedir. Ulus gazetesinde, bayram gününe kadar Ankara’nın 19 Mayıs’ın önemine uygun bir şekilde süsleneceği, bayrama top atışıyla başlanacağı, Atatürk’ün kabrinin ziyaret edileceği, saat 09.30’da stadyumda törenin başlayacağı, Atatürk’ün kabrinin 19 Mayıs günü ziyaretçilere açık olacağı, Ankara Radyosu’nun 19 Mayıs için özel bir program hazırlayacağı haberi yer almaktadır. Aynı gazete ayrıca Gençlik ve Bayrak Koşusu’nun başladığı haberini de vermektedir.⁴⁵ Gazeteler, Ankara’daki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Programı’nı tüm ayrıntılarıyla vermiştir. Tören programına bakıldığında daha önceki yıllardaki programın devam ettirildiği görülmektedir.⁴⁶ İstanbul’daki törenlerle ilgili olarak, “19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı töreninin daha önceki yıllardan çok farklı olmayacağı ancak 1951 yılında Kore’de savaşan Türk askerleri için bir gösteri yapılacağı, bu gösterinin yeni bir etkinlik olduğuna” ilişkin verilen haber ise dikkat çekicidir.⁴⁷ Böylece ilk kez bir dış sorun 19 Mayıs kutlamalarında kendine yer bulmuştur. Basın, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı dolayısıyla bayram günü okulların ve resmi dairelerin tatil olacağını duyurmuştur.⁴⁸ İstanbul’da bayramdan bir gün önce havanın yağmurlu olmasından dolayı gösterilerin 27 Mayıs’a ertelendiği duyurulmuştur.⁴⁹

1952 yılındaki bayram kutlama hazırlıkları “Sınır Toprak Koşusu”nun 14 Mayıs’ta başladığı haberleriyle duyurulmuştur.⁵⁰ 19 Mayıs Gençlik ve Spor

41 *Yeni Sabah*, 28 Mayıs 1950.

42 *Zafer*, 28 Mayıs 1950.

43 *Cumhuriyet*, 7 Mayıs 1951.

44 *Cumhuriyet*, 8 Mayıs 1951.

45 *Ulus*, 13 Mayıs 1951.

46 *Cumhuriyet*, 7 Mayıs 1951; *Ulus*, 15 Mayıs 1951; *Yeni İstanbul*, 17 Mayıs 1950.

47 *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 1951.

48 *Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1951.

49 *Ulus*, 19 Mayıs 1951.

50 *Cumhuriyet*, 14 Mayıs 1952.

Bayramı dolayısıyla resmi dairelerin bir, okulların ise iki gün tatil yapacağı belirtilmiştir.⁵¹

Ankara Valiliği, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı şenliklerini bütün Ankara halkının görebilmesi için daha önceki yıllarda 17 Mayıs'ta yapılan genel provanın 15 Mayıs'a alındığını, 17 Mayıs'ta ise 19 Mayıs programının aynen eksiksiz bir şekilde yapılacağını, Ankara halkının törenlere davetiye ile girebileceğini duyurmuştur.⁵² Ancak 17 Mayıs'ta Ankara'da havanın yağmurlu olmasından dolayı program 18 Mayıs'a ertelenmiştir. 18 Mayıs'ta da havanın yağmurlu olması durumunda bu gösterilerin yapılamayacağı, 17 Mayıs için basılan davetiyelerin 19 Mayıs günü geçerli olamayacağı da Ankara Valisi tarafından halka duyurulmuştur.⁵³

1952 yılından itibaren bayramın kutlanmasına yönelik yapılan hazırlıklara ilişkin gazetelerde verilen haberlerde bir azalma olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle daha önceki yıllarda Gençlik ve Bayrak Koşusu ile ilgili çok fazla habere yer verilirken, 1952 yılında bu konuya ilişkin çok az sayıda habere yer verilmiştir.

1953 yılı bayram kutlamaları da bir önceki yılda olduğu gibi "sınır toprağı"nın yola çıkarıldığı haberi ile basından duyurulmuştur⁵⁴, ancak daha sonraki günlerde sınır toprağı ile ilgili herhangi bir habere yer verilmemiştir. Samsun'dan yola çıkarılan 19 Mayıs bayrağı ile ilgili haberlere ise yer verilmemiştir. Bu durumdan yola çıkılarak 19 Mayıs dolayısıyla düzenlenen Gençlik ve Bayrak Koşusu'nun yavaş yavaş eski coşkusunu kaybettiği söylenebilir. 1953 yılında da daha önceki yıllarda olduğu gibi kutlamalar Ankara'da 19 Mayıs Stadyumu'nda yapılacaktır.⁵⁵

"İnönü Stadı'nın ismi dün değiştirildi" başlığı altında Milliyet gazetesi, DP Hükümeti'nin aldığı bir kararla Dolmabahçe'de bulunan İnönü Stadyumu'nun isminin, mezarı Taif'ten getirilmekte olan "Hürriyet Kahramanı" Mithat Paşa'nın isminin verileceğini duyurmuştur. Yapılan düzenlemeyle İnönü Stadyumu'nun ismi Mithatpaşa Stadyumu olmuştur. Ayrıca stadyumda İnönü'ye ait sözler de kaldırılmıştır.⁵⁶ İstanbul'daki bayram hazırlıkları ile ilgili sadece Mithatpaşa ve Fenerbahçe Statlarında geçit töreni ve beden hareketlerinin provalarının yapıldığı ile ilgili habere yer verilmiştir.⁵⁷ İnönü Stadyumu'nun isminin değiştirilmesinin ise bütünüyle dönemin siyasal atmosferinden kaynaklanan bir karar olduğu söylenebilir.

51 *Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1952.

52 *Ulus*, 15 Mayıs 1952.

53 *Ulus*, 18 Mayıs 1952.

54 *Cumhuriyet*, 14 Mayıs 1953.

55 *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1953.

56 *Milliyet*, 23 Haziran 1953.

57 *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1953.

Ankara'da ise Ankara İli Kutlama Komitesi'nin hazırlamış olduğu program basın aracılığı ile duyurulmuştur. Programa göre bayram gününe kadar bütün Ankara, 19 Mayıs'ın önemine uygun bir şekilde süslenecekti. Bayram top atışıyla başlayacak, o sırada uçaklar şehrin üstünde gösteriler yapacaktı. Bayrama katılacak olan okulların öğrencileri ve spor kulüplerinin sporcuları şehir içinde yürüyüş yapacaklar ve daha sonra stadyuma geleceklerdi. Devlet protokolü tarafından ise ebedi şef Atatürk'ün kabrine çelenk konulacaktı. 19 Mayıs Stadyumu'ndaki kutlamalar ise geçit töreni ile başlayacaktı. Günün anlam ve önemiyle ilgili konuşmalar yapılacak, cumhurbaşkanı adına saygı gösterisi düzenlenecek, Gençlik Marşı söylenecek, sınır toprağı ve 19 Mayıs bayrağı cumhurbaşkanına teslim edilecekti. Tören kız, erkek lise öğrencileri ve Harp Okulu öğrencilerinin gösterilerini yapmaları ile sona erecekti.⁵⁸

1953 yılındaki 19 Mayıs kutlamaları çerçevesinde Atatürk'ün Etnografya Müzesi'ndeki kabri son kez ziyaret edilmiştir. Atatürk'ün ölümünden sonra meclis, bir anıt mezar yapma kararı almıştı. Bu anıt mezar için Ankara'da kaleden sonra en yüksek tepe olan Rasetepe (bugünkü adıyla Anıttepe) seçilmişti. Açılan proje yarışmasının sonuçlanmasından sonra 1944'te yapımına başlanan Anıtkabir, ancak 1953'te tamamlanabilmiştir. Atatürk'ün naaşı özel bir törenle ve büyük bir katılımı 10 Kasım 1953'te Etnografya Müzesi'nde alınıp Anıtkabir'e nakledilmiştir. Bundan sonra ise anma ziyaretleri Anıtkabir'e yapılmaya başlanmıştır.⁵⁹

1954 yılı 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ile ilgili hazırlıklar İstanbul'da Mayıs ayının hemen ilk günlerinde başlamıştır. Gazete haberlerine bakıldığında, halkın törenlere yoğun ilgi göstermesinden dolayı törenlerin Fenerbahçe ve Mithatpaşa Statlarında iki kez yapılacağı, ilk törenin 17 Mayıs'ta yapılacağı ve 19 Mayıs'taki törenin aynısı olacağı belirtilmiştir. Ayrıca ilk kez İstanbul'daki törenlere mehter takımının da katılacağı ifade edilmiştir.⁶⁰

Programa göre Mithatpaşa Stadyumu'nda tören saat 09.30'da okulların stadyuma girmesi ile başlayacaktı. Öğrenciler teftiş edildikten sonra İstiklal Marşı okunacak, Taksim Cumhuriyet Abidesi'ne çelenk konulacaktı. Günün anlam ve önemini belirten konuşmalardan sonra geçit resmi yapılacaktı. Öğrencilerin gösterilerini sergilemelerinden sonra tören sona erecekti.⁶¹

Dönemin önemli gençlik örgütlerinden biri olan ve 1949'da kurulan Türkiye Milli Talebe Federasyonu da 1954 yılındaki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı dolayısıyla bir program hazırlamıştır. Programa göre bayram günü Ankara'da ve İstanbul'da yapılacak olan törenlerde federasyon temsilcileri birer konuşma yapacaktı. Ayrıca İstanbul, Ankara ve İzmir radyolarında federasyona bağlı öğrenciler konuşmalar yapacak, Türk gençliğinin Atatürk'e

58 *Ulus*, 18 Mayıs 1953.

59 Bolat, *a.g.e.*, s. 297.

60 *Milliyet*, 1 Mayıs 1954; *Akşam*, 2 Mayıs 1954.

61 *Milliyet*, 6 Mayıs 1954.

ve devrimlerine bağlılıklarını dile getireceklerdi.⁶² 1954 yılı 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı gösterilerinde tamamen Türk müziğinden parçalar yer alacaktı. Ankara'daki kutlamalarda kız öğrencilerin gösterisinde “*Tin tin tinimini hanım*” türküsü çalınacaktı. Programın son bölümünde ise törene katılan öğrencilerin tamamı saha üzerinde Atatürk'e bağlılık ifade eden bir tablo çezeceklerdi. Tabloda Anıtkabir'e de yer verilecekti.⁶³

Gazetelerde yer alan bir haberde ise İstanbul'da “*Kız Lisesini Bitirenler Derneği*” tarafından Dolmabahçe Sarayı'nda Atatürk'ün hayata gözlerini yumduğu odadaki karyolanın çiçeklerle süsleneceği, salonda şiirlerin okunacağı, Makbule Hanım'ın da bu törende hazır bulunacağı ifade edilmiştir.⁶⁴

İstanbul'daki 19 Mayıs kutlamalarının son provası 17 Mayıs'ta saat 10.00'da İnönü Stadyumu'nda İstanbul bölgesi okullarının, saat 14.00'te ise Fenerbahçe Stadyumu'nda Kadıköy bölgesi okullarının katılımları ile gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde yer alan bir habere göre halk bu gösterilere yoğun ilgi göstermiştir. Gazeteler öğrencilerin şenliklerle ilgili provalarını yaparken çekilmiş fotoğraflarına da yer vermiştir.⁶⁵

1954 yılı kutlamaları Ankara'da da coşkuyla kutlanmıştır. 19 Mayıs Stadyumu'nda yapılan tören geçidinden sonra ise üniversite gençlerinin çabaları ile yaptırılan Atatürk heykeli Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından açılmıştır.⁶⁶

1950-1954 yılları arasında 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı için yapılan hazırlıklara genel olarak bakıldığında; halkın Atatürk ve İnönü döneminde olduğu gibi bayrama yoğun ilgi gösterdiği görülmektedir. Ancak resmi düzeyde İnönü döneminde büyük önem verilen ve adeta bayramın başlangıcı kabul edilen “Gençlik ve Bayrak Koşusu” ve “sınır toprakları” eski önemini yitirmiştir. Basın, İnönü döneminde sınır topraklarının ve 19 Mayıs bayrağının geçtiği yerleri adım adım takip ederken, DP'nin iktidara gelmesinden sonra Gençlik ve Bayrak Koşusu ile ilgili çok az sayıda habere yer vermeye başlamıştır. Genel olarak bayram programı İnönü döneminden çok farklı olmamakla birlikte, basında bayram ile ilgili haberlerde bir azalma olduğu görülmektedir.

3.b. 1955-1960 Yılları Arası

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Kutlamaları

1955 yılındaki bayram kutlamasına ilişkin dikkat çeken haberlerden birisi 5 Mayıs tarihli Milliyet gazetesinde görülmektedir. Gazete, bayramın gençlik için önemine vurgu yaparken, kız öğrencilerin yaptıkları provalara

62 *Milliyet*, 10 Mayıs 1954.

63 *Milliyet*, 14 Mayıs 1954.

64 *Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1954.

65 *Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1954.

66 *Akşam*, 20 Mayıs 1954.

yer vermiştir.⁶⁷ 1955 yılında da daha önceki yıllarda olduğu gibi, İstanbul'da 19 Mayıs'ta yapılacak gösterilerin daha çok vatandaş tarafından izlenebilmesi için, prova niteliğindeki ilk gösterinin 17 Mayıs'ta, diğerinin de bayram günü olan 19 Mayıs'ta sergileneceği duyurulmuş ve vatandaşlar, bu gösterilere davet edilmişlerdir.⁶⁸ Cumhuriyet gazetesi ise, Ankara'da 19 Mayıs Stadyumu'nda yapılan provalara geniş yer vermiştir.⁶⁹ Yine aynı gazetede 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı dolayısıyla, Mustafa Kemal Derneği'nin Atatürk İnkılâp Müzesi'nde bir toplantı düzenlediği, toplantıda Atatürk'ü Samsun'a götüren Bandırma Vapuru'nun resminin ziyaretçilere gösterildiği, 19 Mayıs ile ilgili konuşmaların yapıldığı ve müzenin gezildiği haberi verilmiştir. Gazete, müzede ziyaretçilere gösterilen Bandırma Vapuru'nun resmine de yer vermiştir.⁷⁰ Ayrıca aynı tarihli gazetede "Kıbrıs'ta 19 Mayıs kutlanacak" haberi dikkat çekicidir. Habere göre, Lefkoşa Türk Lisesi öğrencilerinin, "Artık yeter, biz de Rumlar kadar hürriyet isteriz. Kıbrıs Türk bayrağına kavuşmalıdır."⁷¹ şeklindeki protestoları üzerine, İngilizler 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarına izin vermek zorunda kalmışlardır.

Gazeteler, 1955 yılındaki Gençlik ve Bayrak Koşusu ile ilgili habere çok sınırlı bir yer vermiştir. Buna karşılık "Ebedi Şeften Reiscumhur'a" ifadesini taşıyan 19 Mayıs bayrağının, 15 Mayıs'ta Samsun'dan yola çıkarıldığı, Amasya, Tokat ve Sivas üzerinden Kayseri'ye getirildiği, bayram günü Ankara 19 Mayıs Stadyumu'na getirilerek cumhurbaşkanına teslim edileceği⁷² yönündeki haberlere geniş yer ayırmışlardır. 1955 yılı kutlamalarında öne çıkan bir başka haber ise Milli Türk Talebe Birliği'nin İstanbul'da maliyeti 173 bin lirayı bulan bir Atatürk Heykeli yaptırması ve açılışına Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı davet etmesidir.⁷³ Heykel, İstanbul Üniversitesi kampüsüne yerleştirilmiş ve açılış vali Fahrettin Kerim Gökay tarafından 19 Mayıs'ta yapılmıştır.⁷⁴ Kutlamalar çerçevesinde düzenlenen Atatürk Haftası'nda ise Türk Devrim Ocakları, "Atatürk Devrimlerinin Kütleyle Mal Edilmesi" başlıklı bir toplantı düzenlemiş, toplantıya Halide Edip Adıvar, Nurullah Ataç, Hasan Ali Yücel, Prof. Hikmet Bayur gibi dönemin tanınmış isimler katılmışlardır.⁷⁵

1956 yılındaki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ile ilgili provalara ilişkin haberler de basında yer almıştır.⁷⁶ Fakat provalarla ilgili detaylı bilgi verilmemiş, sadece provalarda çekilmiş birkaç fotoğrafa yer verilmiştir. İstanbul'daki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarının yine iki defa yapılacağı, ilk gösterinin 17

67 *Milliyet*, 5 Mayıs 1955.

68 *Akşam*, 12 Mayıs 1955.

69 *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1955.

70 *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 1955.

71 *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 1955.

72 *Cumhuriyet*, *Ulus*, *Milliyet*, 18 Mayıs 1955.

73 *Akşam*, 15 Mayıs 1955.

74 *Akşam*, 20 Mayıs 1955.

75 *Akşam*, 17 Mayıs 1955.

76 *Ulus*, 8 Mayıs 1956; *Cumhuriyet*, 16 Mayıs 1956.

Mayıs'ta gerçekleştirileceği, 19 Mayıs'taki gösterilerin ise saat 10.00'da başlayacağı ifade edilmiştir.⁷⁷ Bir önceki yılda olduğu gibi, Atatürk İnkılâp Müzesi'nde Mustafa Kemal Derneği tarafından bir tören düzenleneceği, törende Bandırma Vapurunu'nun fotoğrafının büyültülerek müzeye asılacağı bildirilmiştir.⁷⁸

1956 yılında Ankara'da düzenlenen 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı törenlerinin en dikkat çekici özelliği ise, "İran Şehinşahu Majeste Peh'evi" ile "İmparatoriçe Süreyya"nın bu törenlere katılmasıdır.⁷⁹

İstanbul'da 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı dolayısıyla hazırlanan tören provasının, 17 Mayıs'ta Fenerbahçe ve Mithatpaşa Statlarında gerçekleştirildiği, aynı programın bu statlarda 19 Mayıs günü de yapılacağı ifade edilmiştir.⁸⁰

1957 yılındaki kutlamalar dikkat çekici bir farklılıkla basında yer almıştır. İlk kez yabancı bir ülkenin (Pakistan) öğrencileri 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarına katılmak üzere Türkiye'ye gelmişlerdir. Gazeteler, Pakistan'ın "Lahor Aitchisen Koleji"nden İstanbul'a gelen 33 öğrencinin Mithatpaşa Stadyumu'nda yaptıkları gösterinin provalarına yer vermişlerdir.⁸¹ İstanbul'daki törenlerin yine iki kez Fenerbahçe ve Mithatpaşa Statlarında yapılacağı, ilk törenin 17 Mayıs'ta sergilendiği ikincisinin de bayram günü yapılacağı belirtilmiştir. 17 Mayıs'taki tören provalarında üniformaları ve ellerinde tüfekleri ile geçit töreni yapan Deniz Harp Okulu öğrencilerinin fotoğrafına yer verilmiştir.⁸²

Ankara'da 19 Mayıs Stadyumu'nun tadilatının bitirilememesi nedeniyle bayram kutlamalarının, okulların katılımıyla hipodromda yapılması kararlaştırılmıştır. Sınır toprağı ve 19 Mayıs bayrağının da bayram günü hipodromda cumhurbaşkanına verileceği gazete haberlerinde yer almıştır.⁸³ Ayrıca gazetelerde Ankara'da Atatürk'ün Samsun'a ayak bastığı saat olan 07.00'de 21 tane top atışının gerçekleştirileceği, stadyumda tören yapılamaması nedeniyle de Milli Eğitim Bakanı'nın açılış konuşmasının radyodan verileceği, okul ve spor kulüplerinin seçecekleri temsilciler ve izcilerin Anıtkabir'e çelenk koyacakları ifade edilmiştir.⁸⁴

1958 yılında İstanbul'da uygulanacak olan 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı programına göre gösteriler, 17 ve 19 Mayıs'ta Mithatpaşa ve Fenerbahçe Statlarında biri genel prova olmak üzere iki defa tekrarlanacaktı. Mithatpaşa Stadyumu'ndaki törenler saat 10.00'da Şehir Bandosu ve Pakistan Bandosu'nun (yalnız 17 Mayıs'taki törene katılacaktır) katılımıyla başlayacaktı. İstiklal Marşı

77 Ulus, 11 Mayıs 1956.

78 Cumhuriyet, 16 Mayıs 1956.

79 Ulus, 17 Mayıs 1956.

80 Cumhuriyet, 18 Mayıs 1956.

81 Cumhuriyet, 16 Mayıs 1957.

82 Cumhuriyet, 18 Mayıs 1957.

83 Cumhuriyet, 18 Mayıs 1954.

84 Ulus, Milliyet, 18 Mayıs 1957.

okunacak, günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapılacaktı. Şeref gösterisinin yapılmasından sonra Gençlik Marşı söylenecek, geçit töreni yapılacak, spor hareketlerinin sergilenmesinden sonra tören sona erecekti. Fenerbahçe Stadı'ndaki törenler ise saat 13.30'da başlayacak ve aynı program uygulanacaktı.⁸⁵

İstanbul'da 17 Mayıs'ta yapılan genel prova gösterilerinde Kuleli Askeri Lisesi öğrencilerinin yaptığı hareketler dikkat çekici olmuştur. Halkın da ilgisi ile karşılaşan bu gösteride Kuleli Askeri Lisesi öğrencileri sahaya "bayrak" şekli yapmışlar ve "Kuleli" yazısını yazmışlardır. Cumhuriyet gazetesi bu gösteri esnasında çekilmiş fotoğraflara da yer vermiştir.⁸⁶

Ankara'daki kutlama programına göre ise törenin 19 Mayıs Stadyumu'nda yapılması planlanmıştır. Program saat 09.30'da başlamış, geçit töreninin yapılması, İstiklal Marşı ile Gençlik Marşı'nın okunmasından sonra Samsun'dan gelen 19 Mayıs Bayrağı cumhurbaşkanına verilmiştir. Daha sonra ise liseli kız ve erkek öğrenciler ile Harp Okulu öğrencilerinin gösterileri yapılmıştır.⁸⁷

1959 yılındaki 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ile ilgili yapılan hazırlıklara basında fazla yer verilmemiştir. Gazetelerdeki en dikkat çekici haber, "Mehter Takımı'nı Kıbrıs'ta 10 bin Türk karşıladı" başlıklı haberdir. Haberin ayrıntılarında 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı dolayısıyla yapılacak törenlere katılmak üzere Kıbrıs'a giden mehter takımının büyük coşkuyla karşılandığına yer verilmiştir.⁸⁸

Ankara ve İstanbul'da yapılacak törenlere ilişkin ise resmi programın dışında herhangi bir ayrıntıya yer verilmemiştir.⁸⁹

1960 yılı Cumhuriyet tarihinin ilk askeri darbesine sahne olmuştur. 1957 seçimlerinden sonra başlayan ve bir türlü azaltılmayan gerilim, 27 Mayıs tarihinde bir darbe ile sonlanmıştır. Darbeye giden süreçte ise ülkedeki karışıklıklar iyice artmıştır, bu durum 19 Mayıs kutlamalarına da yansımıştır.

Gazetelerde 1960 yılı kutlamalarıyla ilgili ilk haber Samsun'dan Ankara'ya getirilen "19 Mayıs Bayrağı"na ilişkindir. Haberde bayrağın Kırşehir'e ulaştığı bildirilmiştir.⁹⁰ Ayrıca dikkat çekici bir başka haber ise 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı dolayısıyla Emekli Albay Halil Nuri Yurdakul tarafından hazırlanan "Atatürk'ten Hatıralar" sergisinin açılış haberidir. Sergide Atatürk'ün çeşitli fotoğrafları ve kişisel eşyalarına yer verilmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar da sergiyi ziyaret etmiştir.⁹¹

85 *Cumhuriyet*, 13 Mayıs 1958.

86 *Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1958.

87 *Ulus*, 20 Mayıs 1958.

88 *Milliyet*, 18 Mayıs 1959.

89 Bkz. *Cumhuriyet*, *Milliyet*, *Ulus*, 18 Mayıs 1959.

90 *Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1960.

91 *Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1960.

1960 yılında Ankara'da yapılacak olan bayram hazırlıklarına hükümet tarafından ilan edilen sıkıyönetim altında başlanmıştır. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı programı Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından hazırlanmış ve basına bildirilmiştir. Buna göre Ankara, bayram gününe kadar Türk bayrakları ve ışıklarla süslenecek, Atatürk'ün Samsun'da karaya ayak bastığı saat olan 07.00'de 21 pare top atışı yapılacaktır. Milli Eğitim Bakanı 19 Mayıs ile ilgili radyodan bir konuşma yapacak, okullardan ve spor kulüplerinden seçilen bir grup Anıtkabir'e çelenk koyacaktır. Programa göre ayrıca daha önceki yıllardan farklı olarak Samsun'dan getirilen 19 Mayıs Bayrağı cumhurbaşkanına Çankaya Köşkü'nde sunulacaktır.⁹²

Fakat bu programın uygulanması mümkün olmamış, Sıkıyönetim Komutanlığı aldığı bir kararla 19 Mayıs'ta yapılması gereken törenleri ertelemiştir. Daha sonra yapılan bir açıklama ile "ülkenin karanlık bir dönemden geçtiği" belirtilmiş tören gösterilerinin 24 ve 26 Haziran'da yapılacağı duyurulmuştur.⁹³

27 Mayıs askeri darbesinden sonra ise Ankara'da yapılacak olan 19 Mayıs törenlerinin hazırlığını valilik üstlenmiştir. Programa göre Ankara, Türk bayrakları ve ışıklarla süslenecek, 26 Haziran sabahı Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'da karaya ayak bastığı saat olan 07.00'de 21 pare top atışı yapılacaktır. Saat 07.00'den itibaren Türk Hava Kurumu uçakları çeşitli gösteriler yapacak, Anıtkabir ziyaret edilecektir. Stadyumdaki tören ise saat 09.00'da başlayacak, İstiklal Marşı ve Gençlik Marşı söylenecek, geçit töreni ile birlikte günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yapılacaktır. Stadyumdaki tören Ankara Radyosu tarafından da naklen yayınlanacaktır.⁹⁴

1955-1960 yılları arasında yapılan 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ile ilgili hazırlıklara bakıldığında, ülkedeki siyasal ortamın ve yaşanan sıkıntıların bayram kutlamalarına yansıdığı görülmektedir. Özellikle 1957 seçimlerinden sonra ülke gündemini iktidar-muhalefet anlaşmazlığının işgal ettiği açıkça gözlemlenebilmektedir. Dolayısıyla dönemin basını da bunu öne çıkarmıştır. Bu nedenle bu dönemde 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ile ilgili haberlerde büyük oranda azalma olmuştur. Geçmiş yıllardan farklı olarak bu yıllarda basın ancak birkaç gün kala bayramla ilgili haberlere yer vermeye başlamıştır. Samsun'dan getirilen 19 Mayıs Bayrağı ile ilgili az sayıda habere yer verilirken "sınır toprağı" ile ilgili haberlere artık yer verilmemektedir. Bayram provalarına ilişkin haberlere yine yer verilmesine rağmen daha önceki yıllarda olduğu gibi artık provalarla ilgili detaylı haberlere rastlanmamaktadır.

92 *Milliyet, Cumhuriyet*, 18 Mayıs 1960.

93 *Ulus*, 20 Haziran 1960.

94 *Ulus*, 22 Haziran 1960.

Sonuç

Bayramlar milli kimliklerin inşa edilmesini, toplumsal bütünleşmenin sağlanmasını kolaylaştıran önemli unsurlardandır. Toplumların bayram olarak kabul ettikleri günlerin kaynağı inanç ve gelenekler olabileceği gibi, elde edilen siyasi ve askeri başarılar da olabilir. Türk tarihindeki bayramlara bakıldığında da bunu görmek mümkündür. Fakat kutlanma gerekçesi ne olursa olsun bayramlar, genel anlamda toplumların bütün fertleri tarafından dini veya milli inanıştan dolayı ortak değerler olarak kabul edilmiştir.

TBMM'nin 20 Haziran 1938 tarihinde Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkındaki Kanun'un 2. maddesine bir fıkra ekleyerek milli bayram olarak kabul ettiği "19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı" bu tarihe kadar farklı isimlerle kutlanmıştır. İlk kez 1926'da Samsun'da halk tarafından Atatürk'ün 19 Mayıs'ta Samsun'a çıkışını anmak amacıyla "Gazi Günü" adı ile yerel düzeyde kutlanmaya başlanmış, 1935'de ise "Atatürk Günü" adı ile tüm yurttaki kutlanmasına karar verilmiştir. Nisan 1936'da "19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı" adı ile her yıl yurdun dört bir tarafında, Atatürk'ün Samsun'a ayak bastığı tarihin yıldönümünde yapılmasına karar verilmesi ise 19 Mayıs'ın ulusal bayrama dönüşmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. 1935 yılından itibaren tüm yurttaki kutlanmasına rağmen "19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı", 1938 yılına kadar resmi bir bayram statüsünde olmamış, Atatürk'ün ölümünden yaklaşık beş ay önce resmi bayram olarak kabul edilmiştir. Resmi bayrama dönüşmesinden sonra ise tüm yurttaki büyük bir coşkuyla kutlanmaya başlamıştır.

14 Mayıs 1950 seçimleri sonrasında iktidara gelen DP'nin ilk yıllarındaki 19 Mayıs kutlamaları daha önceki yıllardan çok da farklı olmamıştır. Ancak DP döneminin ikinci yarısından itibaren yaşanmaya başlanan ekonomik ve toplumsal sıkıntılar 19 Mayıs kutlamalarına da yansımış ve hazırlıklar her geçen yıl daha da özensiz bir hal almıştır. Geçmiş yıllarla kıyaslandığında basında bu dönemde bayram ile ilgili haberlere daha az yer verilmeye başlanmıştır. Örneğin geçmiş yıllarda bayram kutlamaları çerçevesinde gerçekleştirilen "Gençlik ve Bayrak Koşusu" basında geniş yer bulurken söz konusu yıllarda bu koşuya çok sınırlı biçimde yer verilmiştir. Ayrıca geçmiş yıllarda bayram hazırlıkları ile ilgili haberlere günler öncesinden yer verilmeye başlanmakta ve bayram günü gazetelerde, bayram kutlamaları ile ilgili tam sayfa haberlere ve fotoğraflara yer verilmekteydi. Bayram kutlamalarından sonra da basında haberler yer almaya devam etmekteydi. Bu dönemde bayram kutlamalarının programlarında önemli değişiklikler yapılmamakla birlikte bayram ile ilgili haberlerde ve bayram coşkusunda azalma olduğu görülmektedir. Öte yandan DP döneminde Anıtkabir tamamlanmıştır. Bayram kutlamalarında ise gençlik örgütleri ön plana çıkmaya ve çeşitli etkinlikler düzenlemeye başlamışlardır. Dikkat çeken bir başka konu da kutlamalarda ilk kez mehter takımının kullanılmaya başlanmasıdır.

DP dönemindeki bayram kutlamalarına ilişkin önemli bir başka gelişme ise 1950-1953 yılları arasında devam eden Kore Savaşı'nın, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarında yer almasıdır. Ayrıca 1954'ten itibaren Kıbrıs sorununun Türkiye'nin gündemine girmesiyle birlikte 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarında Kıbrıs da yer almaya başlamış ve Kıbrıs'taki bayram kutlamalarına basında yer verilmiştir. Görüldüğü gibi bu süreçte yaşanan dış gelişmeler bayram kutlamalarına da etki etmiştir. Bu dönemdeki bayram kutlamalarında birtakım farklılıkların yaşanmasıyla birlikte dikkati çeken en önemli değişiklik, bayram kutlamalarının geçmişle kıyaslandığında eski önem ve coşkusunu giderek kaybetmesidir. Bunun temel nedeni ise 1955 yılından itibaren başlayan ekonomik sorunların süreç içerisinde toplumsal ve siyasal yapıyı etkilemesidir.

KAYNAKÇA

I. Süreli Yayınlar

Akşam,
Cumhuriyet,
Milliyet,
Ulus,
Yeni İstanbul,
Yeni Sabah,
Zafer.

II. Kitap

- AHMAD, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, (Çev.: Ahmet Fethi), Hil Yayınları, İstanbul, 1992.
- AHMAD, Feroz, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, (Çev.: Yavuz Alogan), 2. Baskı, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1995.
- AKŞİN, Sina, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 22. Basım, İstanbul, 2017.
- BOLAT, Bengü Salman, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Kutlanan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2012.
- ÇAVDAR, Tefik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1995.
- ÖZDAĞ, Ümit, *Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, 2. Basım, Boyut Kitapları, İstanbul 2004.
- TURGUT, Serdar, *Demokrat Parti Döneminde Türkiye Ekonomisi (Ekonomik Kalkınma Süreçleri Üzerine Bir Deneme)*, Ankara, 1991.
- ZÜRCHER, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1995.

III. Makaleler

- AKBAYRAK, Hasan, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Milli Bayramlar", *Tarih ve Toplum*, Cilt:8, Sayı:43, İstanbul, 1987, ss.31-38.
- AKBULUT, Dursun Ali, "Samsun'un Gazi Günü Ya da 19 Mayıs Bayramı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: XI, Sayı: 33, Kasım 1995, ss.771-779.
- CAN, İslam, "Türk Ulusal Kimliğinin İnşasında Milli Eğitim İdeolojisinin Rolü", *Sosyoloji Divanı*, Ocak-Haziran 2013, ss.123-147.
- DOĞANER, Yasemin, "Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları", *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 5, Sayı: 9, Ankara 2007, ss.119-143.
- DUMAN, Doğan, "27 Mayıs Hükümet Darbesi ve Dönemi Akademisyenlerinin Darbe Karşısındaki Tutumları", *The Journal of Academic Social Science Studies*, Sayı: 73, Kış 2018, ss.299-314.
- İLERİ, Turgut, "Amasya'da İlk 19 Mayıs Bayramı Kutlamaları", *Turkish Studies*, Volume: 13/16, Summer 2018, ss.113-126.
- İNAN, Süleyman, "19 Mayıs Gününün Bayramlaşması", *Bilgi ve Bellek*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Türk Devrim Tarihi Çalışmaları Dergisi, 2, (3), ss.45-66.
- KOCA, Salim, "Eski Türklerde Bayram ve Festivaller", *Türkler*, Cilt: 3, Bölüm: 16, Ankara, 2002.
- ÖZTÜRKMEN, Arzu, "Milli Bayramlar: Şekli ve Hatırası-I", *Toplumsal Tarih*, Cilt: 5, Sayı: 28, Nisan 1996, ss.29-35.
- SEL, Burcu, Sözer, M. Akif, "Cumhuriyet Dönemi (1928-1948) Yurt Bilgisi Ders Kitaplarında Çocukluğun Politik Yapılanmasına İlişkin Bir Araştırma", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 33(2), ss.293-315.
- TÜRKMENOĞLU, Dilsad, "Tek Parti Döneminde Ulus İnşa Politikalarının Eğitim Boyutu", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Kış 2007, 5(1), ss.159-172.
- UZUN, Hakan, "Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk'ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Dönemi'nde Kutlanması", *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt: 6, Sayı: 24, Kış 2010, ss.100-125.

IV. Tezler

ASLAN, Demo Ahmet, *Cumhuriyet'in Törenselleştirilmesi: Ulus Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar (1923-1938)*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2011.

DEMİRCİ, Hikmet, *Türk Kültüründe Bayram Anlayışı ve Türk Dünyasında Bayramlar*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2008.

HAYTOĞLU, Ercan, *Milli Kalkınma Partisi ve Siyasi Hayatı*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, 1990.

V. İnternet Erişimleri

ARIKAN, Nuraydın, "Eski Türkiye ve Milli Bayramlar", mekam.org/mekam/ eski-turkiye-ve-milli-bayramlar, (Son erişim tarihi: 8 Ocak 2019)